O‘ZBEKISTONDA INVESTITSIYA LOYIHALARINI DAVLAT TOMONIDAN QO‘LLAB-QUVVATLASH MEXANIZMLARI

Toshkent Davlat Iqtisodiyoy Universiteti
Makroiqtisodiy siyosat va prognozlashtirish kafedrasi
tayanch doktoranti Mizamova Umida Jamoliddin qizi
+998.88.379.35.35
mizamovaumida807@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur tezisda O‘zbekistonda investitsiya loyihalarini davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlashning amaldagi mexanizmlari, ularning investitsiya faolligini oshirishdagi o‘rni hamda iqtisodiy samaradorligi tahlil qilingan. Tadqiqotda asosiy kapitalga kiritilgan investitsiyalar, to‘g‘ridan-to‘g‘ri xorijiy investitsiyalar va kreditlar, markazlashgan moliyalashtirish manbalari hamda xorijiy kapital ishtirokidagi loyihalar bo‘yicha so‘nggi statistik ma’lumotlardan foydalanilgan. Tahlil natijasida davlat tomonidan investitsiya loyihalarini moliyaviy, institutsional, soliq-bojxona va infratuzilmaviy qo‘llab-quvvatlash mexanizmlarining ahamiyati asoslab berilgan. Shuningdek, investitsiya loyihalarini tanlash, moliyalashtirish va monitoring qilish samaradorligini oshirish bo‘yicha ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so‘zlar: investitsiya, investitsiya loyihasi, davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlash, xorijiy investitsiyalar, to‘g‘ridan-to‘g‘ri xorijiy investitsiyalar, davlat investitsiya dasturi, soliq imtiyozlari, maxsus iqtisodiy zonalar, davlat-xususiy sheriklik, investitsiya muhiti.

Kirish: Hozirgi sharoitda investitsiyalar iqtisodiy o‘sishni ta’minlash, ishlab chiqarish quvvatlarini modernizatsiya qilish, yangi ish o‘rinlarini yaratish va mamlakatning eksport salohiyatini oshirishning muhim omillaridan biri hisoblanadi.

Ayniqsa, rivojlanayotgan mamlakatlarda davlatning investitsiya jarayonidagi roli nafaqat bevosita moliyalashtirish, balki xususiy va xorijiy investorlar uchun qulay institutsional muhit yaratish, infratuzilmaviy sharoitlarni yaxshilash hamda investitsiya risklarini kamaytirish orqali namoyon bo‘ladi. O‘zbekiston iqtisodiyotida investitsiya faolligi so‘nggi yillarda sezilarli darajada oshib bormoqda. Milliy statistika qo‘mitasi ma’lumotlariga ko‘ra, 2025-yilda asosiy kapitalga investitsiyalar hajmi 591,1 trln so‘mni tashkil etgan. Mazkur investitsiyalarning 160,5 trln so‘mi yoki 27,2 foizi ishlab chiqarish sanoatiga yo‘naltirilgan. Bu holat investitsiya loyihalarining mamlakat iqtisodiyoti tarkibiy transformatsiyasidagi ahamiyati yuqori ekanligini ko‘rsatadi. Shu nuqtayi nazardan, investitsiya loyihalarini davlat tomonidan samarali qo‘llab-quvvatlash mexanizmlarini takomillashtirish O‘zbekiston iqtisodiy siyosatining dolzarb masalalaridan biri hisoblanadi.

Asosiy qism: O‘zbekistonda investitsiya jarayonlarining kengayishini asosiy kapitalga xorijiy investitsiya va kreditlar hajmining dinamikasida ham kuzatish mumkin. Milliy statistika qo‘mitasining ma’lumotlariga ko‘ra, asosiy kapitalga xorijiy investitsiya va kreditlar hajmi 2019-yildagi 85,4 trln so‘mdan 2025-yilda 433,9 trln so‘mga yetgan. Ya’ni olti yil ichida mazkur ko‘rsatkich qariyb 5,1 baravar oshgan.

Yil	**Asosiy kapitalga xorijiy investitsiya va kreditlar, mlrd so‘m**
2021	101 371,2
2022	113 864,3
2023	201 692,1
2024	351 846,5
2025	433 881,8

Manba: O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasi, SIAT.

Mazkur dinamika O‘zbekiston iqtisodiyotida xorijiy kapital ishtirokining keskin kengayganini ko‘rsatadi. Bunda davlatning investitsiya muhitini yaxshilash, investorlar bilan ishlash tizimini rivojlantirish va yirik investitsiya loyihalarini institutsional qo‘llab-quvvatlash siyosati muhim omillardan biri bo‘lmoqda. 2025-yilning birinchi choragining o‘zida O‘zbekistonda 8,7 mlrd AQSh dollaridan ortiq xorijiy investitsiya o‘zlashtirilgan bo‘lib, bu 2024-yilning shu davriga nisbatan qariyb 20 foizga ko‘p edi. 2025-yil yakunlari bo‘yicha esa mamlakatga jalb etilgan xorijiy investitsiyalar hajmi 43 mlrd AQSh dollaridan oshgan. Investitsiya loyihalarini davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlashning muhim mexanizmlaridan biri davlat budjeti va boshqa markazlashgan moliyalashtirish manbalaridan foydalanish hisoblanadi. Shuningdek, Respublika budjeti hisobidan asosiy kapitalga investitsiyalar 2025-yilda 26,6 trln so‘mni tashkil etgan. Davlatning bunday moliyaviy ishtiroki, ayniqsa, iqtisodiy va ijtimoiy ahamiyatga ega bo‘lgan infratuzilmaviy loyihalarni amalga oshirishda muhimdir. Chunki ayrim loyihalarning ijtimoiy samarasi yuqori bo‘lsa-da, ularning xususiy investor uchun qisqa muddatda moliyaviy rentabelligi yetarli bo‘lmasligi mumkin. Shu sababli davlat mablag‘lari xususiy kapitalni to‘ldiruvchi va uni iqtisodiyot uchun ustuvor yo‘nalishlarga yo‘naltiruvchi mexanizm sifatida qaralishi lozim. Investitsiya loyihalarini moliyalashtirishda O‘zbekiston Respublikasi Tiklanish va taraqqiyot jamg‘armasi ham muhim institutsional mexanizmlardan biridir.

O‘zbekistonning 2025-yilgi Investitsiya qo‘llanmasida maxsus iqtisodiy zonalar ishtirokchilari uchun ayrim shartlar asosida mol-mulk, yer va suvdan foydalanish soliqlari bo‘yicha imtiyozlar, shuningdek investitsiya hajmiga bog‘liq ravishda korporativ daromad solig‘i bo‘yicha preferensiyalar nazarda tutilgani ko‘rsatilgan. Bunday mexanizmning iqtisodiy mohiyati shundan iboratki, investorning dastlabki xarajatlari va soliq yukining kamayishi investitsiya loyihasining ichki rentabelligini oshiradi. Natijada investorning kapital qo‘yilmalarni amalga oshirishga bo‘lgan

qiziqishi kuchayadi. Biroq soliq imtiyozlari natijadorligi doimiy ravishda baholab borilishi lozim. Imtiyozlar berilishi natijasida yaratilgan yangi ish o‘rinlari, eksport, mahalliylashtirish va soliq bazasining kelgusidagi kengayishi kabi ko‘rsatkichlar hisobga olinishi maqsadga muvofiq.

Investitsiya loyihalarini davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlashning yana bir muhim yo‘nalishi investorlar bilan bevosita ishlash va loyihalarni muvofiqlashtirish tizimidir. 2025-yilda Xorijiy investitsiyalarni jalb etish agentligi tomonidan umumiy qiymati 8,4 mlrd AQSh dollariga teng 28 ta investitsiya loyihasi ishlab chiqilgan. Ushbu loyihalar qishloq xo‘jaligi va agrosanoat, oziq-ovqat va to‘qimachilik, sanoat, metallga ishlov berish, elektrotexnika, qayta tiklanuvchi energetika hamda davlat-xususiy sheriklik kabi yo‘nalishlarni qamrab olgan. Bu ko‘rsatkich davlatning investitsiya loyihalarini qo‘llab-quvvatlashdagi roli faqat moliyalashtirishdan iborat emasligini ko‘rsatadi. Investorlarni izlash, loyihalarni shakllantirish, davlat organlari bilan muvofiqlashtirish va loyiha amalga oshirilishiga ko‘maklashish ham investitsiya siyosatining muhim tarkibiy qismidir. Davlat-xususiy sheriklik (DXSh) mexanizmi davlat va xususiy sektor resurslarini birlashtirish orqali yirik infratuzilmaviy va ijtimoiy loyihalarni amalga oshirish imkonini beradi. Ushbu mexanizmda davlatning asosiy vazifasi loyihaning huquqiy va institutsional asoslarini yaratish, xususiy sektor esa moliyaviy resurs, texnologiya va boshqaruv tajribasini jalb etish orqali loyihani amalga oshirishdan iborat.

Xulosa va takliflar

Davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlanadigan investitsiya loyihalarini tanlashda yagona “investitsiya samaradorligi indeksi”ni joriy etish maqsadga muvofiq. Ushbu indeksda loyiha tomonidan yaratiladigan ish o‘rinlari, eksport, soliq tushumlari, mahalliylashtirish darajasi, innovatsion texnologiyalar va ekologik samaradorlik kabi

ko‘rsatkichlar hisobga olinishi mumkin. Davlat imtiyozlari va moliyaviy ko‘magini loyihaning natijalariga bog‘lash lozim. Yuqori qo‘shilgan qiymat yaratadigan, eksportga yo‘naltirilgan va texnologik jihatdan ilg‘or loyihalarga ko‘proq qo‘llab-quvvatlash berish maqsadga muvofiq. Hududlar kesimida investitsiya loyihalarini qo‘llab-quvvatlashning differensial mexanizmini ishlab chiqish zarur. Investitsiya oqimi nisbatan past hududlarda infratuzilmaviy tayyorgarlikni yaxshilash va investorlar uchun qo‘shimcha rag‘batlantirish mexanizmlarini qo‘llash mumkin. Davlat-xususiy sheriklik loyihalarining ulushini oshirish orqali xususiy kapitalni ijtimoiy va infratuzilmaviy loyihalarga kengroq jalb qilish lozim. Investitsiya loyihalarining barcha bosqichlarini — loyihani tanlash, moliyalashtirish, qurilish, ishga tushirish va natijadorlikni baholash jarayonlarini yagona raqamli monitoring tizimiga birlashtirish taklif etiladi. O‘zbekistonda investitsiya loyihalarini davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlash tizimi so‘nggi yillarda kengayib, moliyaviy, institutsional, soliq-bojxona, infratuzilmaviy hamda davlat-xususiy sheriklik mexanizmlarini qamrab olmoqda. Investitsiya hajmining o‘sishi bilan bir qatorda uning sifati va iqtisodiy samaradorligi ham asosiy mezonga aylanishi zarur. Davlat tomonidan ajratiladigan moliyaviy resurslar, soliq imtiyozlari va boshqa rag‘batlantirish choralarining natijasi yangi ish o‘rinlari, eksport, ishlab chiqarish hajmi, mahalliylashtirish va soliq bazasining kengayishi orqali baholanishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasi. **O‘zbekiston Respublikasida asosiy kapitalga investitsiyalar**. 2025-yil yakunlari bo‘yicha press-reliz.

2. O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasi. **SIAT — Asosiy kapitalga xorijiy investitsiya va kreditlar hajmi**.

3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining rasmiy veb-sayti. **Investitsiya sohasidagi natijalar bo‘yicha axborot**, 21.04.2025.

4. O‘zbekiston Respublikasi Investitsiyalar, sanoat va savdo vazirligi / Invest Uzbekistan. **Investment Guide – 2025**.

5. O‘zbekiston Respublikasi Xorijiy investitsiyalarni jalb etish agentligi. **2025-yil yakunlari: Agentlik faoliyati natijalari**.

6. O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasi. **Investitsiyalar bo‘yicha statistika ma’lumotlari, 2025–2026-yillar**.